

Universiteit Utrecht

Ervaren prevalentie en aard van pesten naar type sport en sekse en de
maatregelen tegen pesten op sportverenigingen

Van Eijl, I.S. (3924416), van den Eijnden, A. A. C. (3594300),

Klein, N. A. (3676544), Knops, S. (3522539), 2013

Eerste beoordelaar: Dr. Paul Baar

Tweede beoordelaar: Dr. Dirk-Wouter Smits

Cursus: Bachelorthesis

Cursuscode: 200600042

Departement Pedagogische en Onderwijskundige Wetenschappen

Instelling: Universiteit Utrecht

Cursusjaar: 2012-2013

Datum: 28 juni 2013

Abstract

To investigate the prevalence and nature of bullying in sports clubs 177 children aged 10-12 years were investigated in three primary schools in the Netherlands. Differences in gender and sport type were taken in account during this research. A questionnaire was used to examine the children and to classify the children as perpetrator, victim, aggressive victim or not involved. 24 children were interviewed. Results showed that boys were more often classified as perpetrator. The classified role did not always match with the role children give themselves. This might be due to the definition of bullying that children use. Most perpetrators and victims occurred in semi-contact sports. According to the children, trainers handle an avoidant approach when it comes to tackle bullying. Sports clubs did not have measures to prevent bullying. Limitations in this research were e.g. the unequal distribution of respondents for each sport type. For future research it might be important to investigate the role of the trainer by interviewing the trainer instead of the children.

Keywords: bullying, sport clubs, gender, sport, bullying roles

Ervaren prevalentie en aard van pesten naar type sport en sekse en de maatregelen tegen pesten op sportverenigingen

Sport wordt gezien als een manier om socialisatie en de ontwikkeling van morele waarden te bevorderen. Daarnaast biedt het een mogelijkheid tot het leren van fair play, solidariteit, discipline, competitie en samenwerking (Baar, 2012b; Biesta et al., 2001; Coulomb-Cabagno & Rasclé, 2006; Curelaru, Abalasei, & Cristea, 1999; Nucci & Young-Shim, 2005) en leren kinderen door sport rekening te houden met regels en doelen (Bloom & Smith, 1996). Sport wordt zelfs gezien als onderdeel van de opvoeding (Buisman, 2004; Rutten et al., 2004). Minder aandacht gaat uit naar de negatieve aspecten van sport, zoals antisociaal en agressief gedrag (Endresen & Olweus, 2005; Keeler, 2007). Onder antisociaal en agressief gedrag valt ook pesten (Olweus, 2003). Pesten is een wereldwijd probleem voor kinderen die zich zowel onder ouders als slachtoffers begeven (Bjorkqvist, Ekman, & Lagerspetz, 1982). Er is weinig onderzoeksmatige aandacht voor pesten op sportverenigingen. Mogelijk wordt dit verklaard door de positieve eigenschappen van sportbeoefening en de veronderstelling dat kinderen vrijwillig en voor hun plezier sporten (Baar, 2012b). De geringe aandacht is opmerkelijk, gezien in Nederland 74% van de kinderen tussen de 6 en 11 jaar en 71% van de kinderen tussen de 12 en 19 jaar lid zijn van een sportvereniging (Breedveld & Tiessen-Raaphorst, 2006). Een deel van de Nederlandse kinderen zou dus betrokken kunnen zijn bij het pesten op sportverenigingen. Pesten op

sportverenigingen blijkt minstens zo vaak voor te komen als op basisscholen, maar onderzoek betreft meestal de schoolcontext (Baar, 2012b). Het is daarom van belang het pesten op sportverenigingen nader te bekijken (Baar, 2012a,b; Nucci & Young-Shim, 2005). Hierbij is het belangrijk om vanuit kindperspectief naar pestrollen en de aanpak van trainers te kijken. Dit is nog niet structureel eerder gedaan. De aanpak van trainers is belangrijk, omdat er meer aandacht van trainers nodig is voor peestsituaties waar minder toezicht is. Aandacht van trainers is niet alleen vereist tijdens de actieve sportbeoefening, maar ook na het sporten en in de gehele context van de sportvereniging. Tot slot is er de noodzaak tot het ontwikkelen van trainersopleidingen en anti-pestprogramma's op sportverenigingen (Baar, 2012b). Er is een toename van het aantal programma's dat gericht is op het voorkomen van pesten en de gevolgen hiervan. Echter, er is bij deze programma's sprake van korte termijn effecten en de resultaten zijn bescheiden en verschillend (Smit, Ananiadou, & Cowie, 2003). Er zijn in Nederland geen specifieke anti-pestprogramma's voor sportverenigingen (Baar, 2012b). Het is daarom belangrijk om inzicht te verkrijgen in de effectiviteit van algemene anti-pestprogramma's en in de ontwikkeling van meer evidence-based anti-pestprogramma's (Baar, 2012a). Het voorgaande laat zien dat er meer aandacht moet komen voor de prevalentie en aard van pesten op sportverenigingen. De algemene doelstelling van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in het verschil in ervaren prevalentie van pestgedrag bij kinderen van 10-12 jaar op sportverenigingen naar sekse en type sport en in de wijze waarop pestgedrag op sportverenigingen kan worden voorkomen en tegengegaan.

De eerste doelstelling van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in verschil in ervaren prevalentie van dader- en slachtofferschap naar type sportbeoefening en sekse. Er wordt in de literatuur onderscheid gemaakt tussen contactsporten, semi-contactsporten en niet-contactsporten. Bij contactsporten, zoals vechtsporten, is fysiek contact vereist. Bij semi-contactsporten, zoals veldvoetbal en korfbal, is fysiek contact toegestaan en bij niet-contactsporten, zoals volleybal en turnen, is fysiek contact niet toegestaan (Baar, 2012a; Endresen & Olweus, 2005; Keeler, 2007). De studie van Endresen en Olweus (2005) toont aan dat vooral jongens aan contactsport doen en dat deelname aan contactsport leidt tot een toename van agressief en antisociaal gedrag bij jongens. Agressie neemt toe door het uitvoeren van de sport zelf en door meermaals contact met 'macho' attitudes en normen. Dit is niet alleen het geval op het veld en op de sportvereniging, maar ook daarbuiten. Zoals gezegd valt pesten onder agressief en antisociaal gedrag (Olweus, 2003). Olweus (1993) en Salmivalli, Lappalainen, en Lagerspetz (1998) veronderstelden dat het doel van agressief gedrag voor jongens het domineren van anderen is en dat dit gedrag verbonden is aan

antisociale persoonlijkheidskenmerken. Bij semi-contactporten zouden er, net als bij contactporten, ook verschillen zijn in agressie als gekeken wordt naar sekse. Bij voetbal en basketbal zouden de verschillen tussen mannen en vrouwen groter zijn dan bij handbal (Coulomb-Cabagno & Rascle, 2006; Endresen & Olweus, 2005). Uit de studie van Keeler (2007) blijkt daarentegen dat er geen verschil is in niveau van agressie ten aanzien van sekse en type sport. Eerder onderzoek laat dus verschillende uitkomsten zien als gekeken wordt naar het verschil in pestgedrag tussen mannen en vrouwen en typen sport. De verwachting is dat jongens zich vaker schuldig maken aan pestgedrag. Wat betreft slachtofferschap wordt er geen verschil verwacht tussen jongens en meisjes. Verder is de verwachting bij dit onderzoek dat er vaker sprake is van dader- en slachtofferschap bij contactporten en semi-contactporten dan bij niet-contactporten. De toename van agressie bij contactporten zou hierbij leiden tot het feit dat jongens hoger scoren op pestgedrag, omdat agressief gedrag bij hen verbonden is met antisociale persoonlijkheidskenmerken.

De tweede doelstelling van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in verschil in frequentiepercentages van verschillende pestrollen naar type sportbeoefening en sekse. De verschillende pestrollen zijn dader, slachtoffer, dader/slachtoffer en niet-betrokken. Er wordt gesproken van twee soorten slachtoffers: passieve en onderdanige slachtoffers (ongeveer 85% van de slachtoffers) en uitdagende slachtoffers, ook wel pest-slachtoffers of agressieve slachtoffers genoemd (Baar, 2012b; Olweus, 2003). Deze laatste groep wordt gezien als dader én slachtoffer en is een kleine en extra kwetsbare groep (Solberg et al., 2007). Jongens zijn vaker dader van pesten (Baar, 2012a, b). Jongens en meisjes blijken even vaak slachtoffer te zijn (Card, Stucky, Sawalani & Little, 2008). De verwachting van dit onderzoek is dan ook dat jongens het meest frequent geclassificeerd zullen worden als dader. Jongens en meisjes zullen naar verwachting even vaak geclassificeerd worden als slachtoffer. Omdat pesten een vorm van agressie is, wordt verwacht dat er bij contactporten meer gepest wordt, omdat hier ook meer agressie voorkomt. Toename van agressie in sport zou kunnen liggen aan het feit dat het aantal participanten bij contact- en semi-contactporten stijgt. Daarnaast neemt de mate van competitief verband ook toe (Keeler, 2007). Bij teamsporten zou het competitieniveau nog hoger liggen, omdat sporters binnen het team en tegen de tegenstander competitief moeten zijn (Baar, 2012a). De verwachting is dan ook dat bij contact- en semi-contactporten meer gepest wordt in vergelijking met niet-contactporten.

De derde doelstelling van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in de visie van kinderen op pestgedrag in de context van de sportvereniging en hun eigen rol daarin. De rol die kinderen spelen bij pesten is verschillend. Zoals eerder genoemd, zijn er daders, slachtoffers,

kinderen die zowel dader als slachtoffer zijn en kinderen die niet betrokken zijn bij pestincidenten (Baar, 2012b). De zelfervaren rol kan afwijken van de geclassificeerde rol die onderzocht is bij doelstelling twee. Naar de zelfervaren rol is nog weinig onderzoek gedaan. In dit onderzoek wordt hier aandacht aan besteed door middel van kwalitatief onderzoek. Hierdoor kan onder andere inzicht worden verkregen in het verschil in definitie en de aard van pestgedrag tussen daders, slachtoffers, dader/slachtoffers en niet-betrokkenen. Verwacht wordt dat de geclassificeerde en zelfervaren rol grotendeels zullen afwijken. De visie van kinderen op pestgedrag wordt in dit onderzoek, naast de zelfervaren rol, geoperationaliseerd naar de definitie van pesten, de aard van pestgedrag, de locatie waar gepest wordt en de mate, gevolgen en oorzaken van pesten. Ook worden de profielen van daders en slachtoffers meegenomen in de operationalisatie. De criteria voor pesten zijn langdurige blootstelling aan negatieve handelingen verricht door één of meer personen, het systematisch en opzettelijk schade toebrengen aan iemand anders en een asymmetrische machtsrelatie tussen pester en slachtoffer (Baar, 2012a). Een belangrijk aspect in de definitie van pesten is de beschrijving van direct pesten door 10-jarige kinderen (Erling & Hwang, 2004; Naylor, Cowie, Cossin, Bettencourt, & Lemmen, 2006). Deze kinderen verwijzen bij de definitie minder naar de voordelen van de ongelijke machtsrelatie voor de pester en de intentie om de ander pijn of letsel te bezorgen dan leraren (Kochenderfer-Ladd & Pelletier, 2008; Naylor et al., 2006). Er wordt vaak gesproken over peer agressie, maar de ongelijke machtsrelatie tussen twee personen maakt van deze peer agressie pesten (Baar, 2012a). Verwacht wordt dat de zelfervaren pestrol beïnvloed zal worden door de definitieomschrijving van de respondenten. In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen twee vormen van pesten. Eén daarvan is openlijk pesten, waarbij sprake is van fysiek pesten, zoals slaan, verbaal pesten, zoals beledigen, of materieel pesten, zoals het verstoppertje van andermans spullen (Baar, 2012b). Onze verwachting is dat fysiek en verbaal pesten het meest genoemd zullen worden door de respondenten. Naast openlijk pesten wordt als tweede vorm relationeel pesten genoemd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen directe vormen, zoals het negeren van andere kinderen en indirecte vormen, zoals roddelen (Baar, 2012b). De verwachting voor dit onderzoek is dat respondenten de indirecte vormen meer zullen noemen dan de directe vormen van relationeel pesten. Uit onderzoek van Baar (2012b) blijkt dat pesten vooral in de kleedkamer of in het fietsenhok plaatsvindt. De verwachting is dat in dit onderzoek naar voren komt dat het pesten op sportverenigingen vaak buiten het trainingsveld plaatsvindt. Mogelijke verklaringen voor pesten zouden omgevingskenmerken, zoals groepsprocessen en opvoeding kunnen zijn (Baar, 2012b). Volgens adolescenten hebben de slachtoffers van

pesten vaak een ander uiterlijk en hebben de daders een laag zelfbeeld (Frisén, Jonsson, & Persson, 2007). Deze verklaringen betreffen vooral kindkenmerken. De verwachting is dat zowel de omgevingsfactoren als de kindfactoren een rol spelen bij het pesten op sportverenigingen. Agressief gedrag op de sportvereniging zou kunnen ontstaan doordat kinderen gefrustreerd zijn door het verliezen van een wedstrijd. Dit agressieve gedrag kan mogelijk ook het pestgedrag beïnvloeden. Het proces van versterking en modeling van agressief gedrag van ouders, coaches, scheidsrechters, peers en media wordt door kinderen ook gerapporteerd als reden voor agressief gedrag tijdens het sporten (Nucci & Young-Shim, 2005). De angst van kinderen om te falen zou daarnaast ook een rol spelen bij pesten (Sagar, Boardley, & Kavussanu, 2011). Pesten heeft serieuze en schadelijke gevolgen voor de slachtoffers (Baar, 2012a; Craig, Henderson, & Murphy, 2000). Slachtofferschap wordt geassocieerd met veelvoorkomende en heftige gezondheidsproblemen, zoals sociale problemen, agressie en externaliserende gedragsproblemen (Kim, Leventhal, Koh, Hubbard, & Boyce, 2006; Knack, Jensen-Campbell, & Baum, 2011). Daders en slachtoffers van pesten blijken daarnaast vaker internaliserende problemen te hebben, zoals angst, depressie en minder zelfvertrouwen (Crick & Bigbee, 1998; Steinfeldt et al., 2012). De verwachting is dat deze gevolgen voor zowel daders als slachtoffers in het onderzoek naar voren zullen komen. De oorzaken en gevolgen van pesten kunnen door de kinderen op verschillende manieren worden ervaren. Sporters staan zelf niet altijd negatief tegenover agressie, omdat ze vinden dat het past bij de sport (Endresen & Olweus, 2005; Keeler, 2007; Kowalski & Waldron, 2010; Mintah, Huddleston, & Doody, 1999; Steinfeldt et al., 2012). Agressie kan daardoor als normaal worden beschouwd door de sporters, ook buiten de context van het veld. Aangezien pesten een vorm van agressie is, kan verwacht worden dat sporters hierdoor minder pestgedrag zullen rapporteren. Er kan dan worden gesproken van onderschatting van pestgedrag. Zelfrapportages kunnen hier ook toe leiden, omdat respondenten van zichzelf niet snel zullen toegeven dat zij dader zijn. De interpretatie van pesten door respondenten speelt hierbij ook een rol. Als daders met name relationele vormen van pestgedrag als pesten zien, zal dit ook leiden tot onderschatting van pestgedrag.

De vierde en laatste doelstelling van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de beleving van kinderen ten aanzien van de aanpak van pestgedrag door trainers en de sportvereniging. De aanpak wordt in dit onderzoek operationeel gemaakt naar de aandacht voor pesten vanuit de sportvereniging, de persoonlijke aanpak van de trainer en de ervaren effectiviteit van deze aanpak. Onderzoek van Nucci en Young-Shim (2005) bewijst dat de trainer wellicht de meest significante persoon is die invloed kan uitoefenen op de hoeveelheid

agressief gedrag in de sportcontext. Ander onderzoek toont aan dat niet alle trainers pesten en agressie als problematisch zien (Kochenderfer-Ladd & Pelletier, 2008). Dat blijkt ook uit de studie van Kowalski en Waldron (2011). Zij deden een studie onder atleten naar de rol van de coach in hun betrokkenheid bij 'hazing'. 'Hazing' kan gezien worden als een soort ontgroening, waarbij sprake is van pesten en vernedering van sporters. Volgens atleten zou er te weinig begrip zijn van de coach en zien coaches het vaak als plagen (Kowalski & Waldron, 2010). De normen en waarden van een trainer beïnvloeden zijn of haar houding tegenover het pest- of agressieve gedrag (Kochenderfer-Ladd & Pelletier, 2008). Vrouwelijke trainers zouden eerder geneigd zijn actie te ondernemen dan mannelijke trainers (Peterson, Puhl, & Luedicke, 2011). Het probleem van pesten ligt echter niet alleen bij de aanpak, maar ook bij de signalering van pestgedrag door trainers. Coaches zijn, in de korte tijd die zij met kinderen hebben, meer gefocust op het aanleren van de sportvaardigheden. Uit onderzoek blijkt dat 93% van de coaches aangeeft zelden of nooit pestgedrag te hebben gezien op hun sportclub (Baar, 2012a). Trainers proberen vaak wel preventieve maatregelen te treffen om pesten te voorkomen. Ze proberen voor een goede sfeer te zorgen en alert te zijn. Uit onderzoek blijkt echter dat geen enkele trainer of sportvereniging gebruik maakt van een anti-pestprogramma. Trainers denken het zelf op te kunnen lossen (Baar, 2012b). Jongeren geven echter aan weinig vertrouwen te hebben in de mogelijkheid van volwassenen om pesten te stoppen (Craig et al., 2000; Frisén et al., 2007). De verwachting is dat kinderen in dit onderzoek aan zullen geven dat trainers te weinig doen om pesten te voorkomen. Omdat coaches aangeven dat de prevalentie van pesten laag ligt, terwijl de prevalentie van pesten minstens net zo hoog is als op basisscholen, is het belangrijk om aan de kinderen zelf te vragen hoe zij het pesten op sportverenigingen, en de aanpak van de coach hierbij, ervaren. De verwachting hierbij is dat de signalering en aanpak van pesten door de sportvereniging en coaches als onvoldoende wordt gezien.

Methode

Respondenten

In totaal zijn 177 respondenten uit groep zes, zeven en acht van drie Nederlandse basisscholen onderzocht door middel van een vragenlijst. Zij zijn geselecteerd aan de hand van een gelegenhedensteekproef (Neuman, 2012). Er zijn 30 respondenten ondervraagd in Rotterdam, waar één school is onderzocht, en 147 in Sliedrecht, waar twee scholen zijn onderzocht. Onder de respondenten waren 84 jongens en 93 meisjes. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 10,7 jaar. Aan de hand van de geclassificeerde pestrollen zijn 24

respondenten geselecteerd voor een open interview door middel van een quota steekproef (Neuman, 2012). Van de 24 respondenten kwamen er drie uit Rotterdam. De overige 21 respondenten kwamen van de twee basisscholen uit Sliedrecht. Onder deze respondenten waren 10 meisjes en 14 jongens.

In het onderzoek werden drie typen sporten onderscheiden, namelijk contactsporten, semi-contactsporten en niet-contactsporten. Uit de vragenlijsten is gebleken dat vier jongens en zeven meisjes deelnamen aan contactsporten, 58 jongens en 23 meisjes deelnamen aan semi-contactsporten en 17 jongens en 57 meisjes deelnamen aan niet-contactsporten.

Onderzoeksinstrumenten

OMEV

Als onderzoeksinstrument is de Omgaan Met Elkaar Vragenlijst (OMEV) gebruikt (Baar, 2012a). Deze vragenlijst is de in het Nederlands vertaalde vragenlijst van de Social Experience Questionnaire-Self Report (SEQ-S), ontworpen door Crick en Grotpeter (1996). De vragenlijst bevat de schalen pro sociaal gedrag, openlijke agressie, relationele agressie, ontvangen van pro sociaal gedrag, openlijk slachtofferschap en relationeel slachtofferschap. De schalen over pro sociaal gedrag dienden als opvulling van de vragenlijst en zijn niet meegenomen in verdere analyse. De schalen openlijke agressie en relationele agressie waren samengenomen tot één schaal, namelijk de daderschaal. De schalen openlijk en relationeel slachtofferschap waren ook samengenomen tot één schaal, namelijk de slachtofferschaal.

Daderschaal

De daderschaal bestond uit 11 items: vijf verbale items ('Hoe vaak schreeuw of scheld jij tegen een ander kind?'), twee fysieke items ('Hoe vaak begin jij met anderen te vechten?') en vier relationele items ('Hoe vaak klets jij wel eens over iemand, zodat andere kinderen die persoon niet meer aardig vinden?').

Slachtofferschaal

De slachtofferschaal bestond ook uit 11 items: drie verbale items ('Hoe vaak schreeuwt of scheldt een ander kind tegen je?'), drie fysieke items ('Hoe vaak word je opzij geduwd door een ander kind?') en vijf relationele items ('Hoe vaak kletst er wel eens iemand over jou, zodat andere kinderen jou niet meer aardig vinden?').

De kinderen konden aangeven of ze het eens waren met de stellingen aan de hand van een vijfpunts-Likertschaal. De antwoordmogelijkheden varieerden hierbij van 1 (nooit) tot 5 (bijna altijd). De items van de vragenlijst zijn op betrouwbaarheid gecontroleerd aan de hand van Cronbach's alfa. Hieruit is gebleken dat er geen items verwijderd hoefden te worden. De Cronbach's alfa van zowel de daderschaal als de slachtofferschaal was .85. De

betrouwbaarheid werd hierdoor als goed beschouwd. De items uit de test hingen dus positief met elkaar samen (COTAN, 2009). De items van de dader en slachtofferschaal zijn gemengd met prosociale items. Hier is voor gekozen om te vermijden dat de antwoorden van de kinderen beïnvloed werden. De psychometrische gegevens van de OMEV vragenlijst bleken goed en intern consistent (Crick & Bigbee, 1998; Crick & Grotpeter, 1996).

Topicvragenlijst

Om de visie van kinderen op pesten en de ervaren aanpak van pesten te onderzoeken, is er een open interview afgenomen onder de respondenten. Interviewen is een kwalitatieve onderzoekstechniek om relatieve nieuwe en complexe thema's te verkennen (Boeije, 2010). Met kwalitatief onderzoek was gedetailleerd beschrijven en interpreteren van gebeurtenissen, situaties, interacties en personen naar aard of eigenschappen mogelijk (Baar, 2012a). Door gebruik te hebben gemaakt van interviews kon gedetailleerde informatie worden verkregen en kon worden doorggevraagd. De verschillende doelen van het onderzoek werden operationeel gemaakt door een topicschema. Deze topics bestonden uit open vragen die gebruikt zijn tijdens het interview. Het interview werd begonnen met een gespreksintroductie. Hierin werd onder andere genoemd wat het doel en de tijdsduur was en hoe het interview werd opgebouwd. Daarnaast werd uitleg gegeven over de opname met de recorder en werd de anonimiteit nogmaals benoemd. Na elke topic is er gemuteerd en zijn de antwoorden van de respondenten in het kort samengevat. Op deze wijze werd de betrouwbaarheid van de dataverzameling zoveel mogelijk gewaarborgd. Er is voor het interview gebruik gemaakt van verschillende topics per doelstelling. Voor doelstelling drie zijn 10 topics gebruikt. De eerste topic betrof definitie, gevolgd door de aard van pestgedrag, de locatie, de hoeveelheid, door wie er wordt gepest, wie de daders zijn en wie de slachtoffers zijn, wat de gevolgen van pesten zijn, wat de oorzaken van pesten zijn en wat de zelfervaren rol is bij het pestgedrag. Voor de vierde doelstelling zijn zes topics gebruikt. De eerste topic betrof de preventieve maatregelen van de vereniging, gevolgd door curatieve maatregelen van de vereniging, protocollen, methodieken, persoonlijke aanpak van de trainer en de ervaren effectiviteit wat betreft de aanpak van pestgedrag.

Procedure

De drie onderzochte scholen zijn telefonisch benaderd door de onderzoekers. Er is gekozen voor scholen in plaats van sportverenigingen, zodat ook eventuele sportuitvallers onderzocht werden. Voorafgaand aan het onderzoek zijn toestemmingsbrieven aan de ouders van de respondenten uitgedeeld met daarin informatie over het onderzoek. Ouders en respondenten hadden de mogelijkheid om medewerking te weigeren. Deelname was dus

vrijwillig. Ouders hebben expliciet schriftelijk toestemming gegeven voor deelname aan het onderzoek. Er is dus gebruik gemaakt van de informed consent procedure (Neuman, 2012). De anonimiteit van de vragenlijsten werd gewaarborgd, waardoor validiteit en betrouwbaarheid zijn vergroot. De OMEV-vragenlijsten werden door twee onderzoekers afgenomen in de klassen en de afname duurde gemiddeld 30 minuten per klas. Er werd vooraf instructie gegeven over de afname van de vragenlijsten. De vragenlijsten zijn na afname ingevoerd in SPSS.

De interviews werden afgenomen met individuele respondenten die geselecteerd zijn aan de hand van de classificatieprocedure van Crick en Bigbee (1998) en Crick en Grotpeter (1996). De kinderen konden geclassificeerd worden als dader, slachtoffer, dader/slachtoffer en niet-betrokken. Bij een score van één standaarddeviatie boven het gemiddelde op de daderschaal, en onder dit criterium op de slachtofferschaal, werd het kind geclassificeerd als dader. Bij een score van één standaarddeviatie boven het gemiddelde op de slachtofferschaal, en onder dit criterium op de daderschaal, werd het kind geclassificeerd als slachtoffer. Bij een score van één standaarddeviatie boven het gemiddelde op zowel de dader- als de slachtofferschaal werd het kind geclassificeerd als dader/slachtoffer. Bij scores onder dit criterium werd het kind geclassificeerd als niet-betrokken.

De interviews werden afgenomen in een apart lokaal op de school van de kinderen en duurden gemiddeld 20 minuten. De interviews werden afgenomen door twee onderzoekers. Zij hadden hiervoor een training kwalitatieve analyse gehad. De interviews werden opgenomen en zijn vervolgens verbatim uitgeschreven.

Analyse

Om de eerste doelstelling te kunnen beantwoorden, inzicht verkrijgen in het verschil in prevalentie van dader- en slachtofferschap naar type sportbeoefening en sekse, is er een (meervoudige) variantieanalyse (MANOVA) uitgevoerd. De afhankelijke variabelen in dit onderzoek waren de gemiddelde scores van de daderschaal en slachtofferschaal op de OMEV-vragenlijst. De onafhankelijke variabelen van de MANOVA waren type sport en sekse. De onafhankelijke variabelen waren van nominaal meetniveau en de afhankelijke variabelen waren van interval meetniveau. Om de verschillen in de score op daderschap en slachtofferschap tussen de contactporten, semi-contactporten en niet-contactporten en tussen sekse nader te bekijken, werd daaropvolgend een univariate analyse (ANOVA) uitgevoerd.

Om doelstelling drie en vier te onderzoeken, inzicht verkrijgen in de visie van kinderen op pestgedrag en de beleving van kinderen ten aanzien van de aanpak van

pestgedrag, werden er interviews afgenomen. De respondenten die geïnterviewd werden, zijn geselecteerd aan de hand van de classificatieprocedure van Crick en Bigbee (1998) en Crick en Grotpeter (1996) (zie procedure). De interviews zijn kwalitatief geanalyseerd conform de methoden van Baarda, de Goede, en Teunissen (2001). Een kwalitatieve analyse is een samenhangend begrippensysteem, waarbij er constant tekstfragmenten worden benoemd en vergeleken. Er werd bij de interviews gebruik gemaakt van een intersubjectieve werkwijze. Via analytische inductie werden uitspraken systematisch vergeleken. Dit vergelijken gebeurde door de antwoorden te labelen en deze labels te coderen. Hierdoor waren de tekstpassages voor alle onderzoekers die meegewerkt hebben aan dit onderzoek terug te vinden. Dit heeft controle op de analysestappen mogelijk gemaakt voor derden. Door te labelen en te coderen is per (sub)doelstelling gekomen tot een aantal kernlabels die in principe de inhoudelijke uitkomst van de analyse weergaven. Het labelen gebeurde zo dicht mogelijk bij het uitspraakniveau van de respondent. Door de werkwijze met kernlabels werd de validiteit en betrouwbaarheid van de analyse gewaarborgd.

Resultaten

Prevalentie van ouderschap en slachtofferschap naar type sportbeoefening en sekse

Om te kijken of er verschillen waren in de scores op ouderschap en slachtofferschap op de sportvereniging, werd er een 2 (sekse: jongen versus meisje) x 3 (type sport: contactporten versus semi-contactporten versus niet-contactporten) multivariate analyse (MANOVA) uitgevoerd met de ouderschap en slachtofferschap schaalcores van de kinderen als afhankelijke variabelen (zie Tabel 1 voor gemiddelden en standaarddeviaties). De MANOVA liet een multivariaat hoofdeffect van sekse zien, Wilk's Lambda = .96, $F(2,159) = 3,25$, $p = .041$, $\eta^2 = .04$. Dit was een matig effect (Cohen, 1988). Er was geen multivariaat hoofdeffect van type sport, Wilk's Lambda = .96, $F(4,318) = 1,74$, $p = .141$, $\eta^2 = .02$. Box's test en Levene's tests zijn gebruikt om de aannames van homogeniteit te controleren. Deze aannames zijn enigszins geschonden.

Tabel 1

Gemiddelde zelf-gerapporteerde prevalentie van dader- en slachtofferscores naar sekse en type sport (standaarddeviaties tussen haakjes)

	Jongens (n = 79)	Meisjes (n = 87)	Contactsport (n = 11)		Semi-contactsport (n = 80)		Niet-contactsport (n = 75)	
			Jongens (n = 4)	Meisjes (n = 7)	Jongens (n = 58)	Meisjes (n = 22)	Jongens (n = 17)	Meisjes (n = 58)
Daderschap	1.96 (0.09)	1.67 (0.07)	2.18 (0.61)	1.82 (0.33)	1.87 (0.47)	1.70 (0.68)	1.80 (0.61)	1.50 (0.35)
Slachtofferschap	2.01 (0.10)	1.74 (0.08)	2.16 (0.51)	1.62 (0.48)	1.99 (0.58)	1.89 (0.55)	1.90 (0.49)	1.72 (0.54)

Om de verschillen in de score op daderschap en slachtofferschap tussen de contactsporten, semi-contactsporten en niet-contactsporten en tussen sekse nader te bekijken, werd een univariate analyse (ANOVA) uitgevoerd. Bij het uitvoeren van de ANOVA werd de score op daderschap en slachtofferschap als afhankelijke variabele gebruikt. Er bleek een significant effect wat betreft sekse. Het gevonden effect betreft sekse was significant op zowel de daderschapsschaal, $F(1,160) = 5.87, p = .017, \eta^2 = .04$, als op de slachtofferschapsschaal, $F(1,160) = 4.22, p = .042, \eta^2 = .03$ (zie Tabel 1). Er was sprake van een matig effect (Cohen, 1988). Sekse was dus van invloed op het wel of niet dader of slachtoffer zijn. Er was geen significant effect op de daderschaal wat betreft type sport, $F(2,160) = 2,80, p = .064, \eta^2 = .03$. Ook op de slachtofferschaal was er geen significant effect wat betreft type sport, $F(2,160) = 0.77, p = .464, \eta^2 = .01$. Het participeren in contactsport, semi-contactsport of niet-contactsport is dus niet van invloed op het wel of niet dader of slachtoffer zijn. Er is geen significant interactie-effect gevonden voor sekse en type sport. Ook na het uitvoeren van een post hoc test zijn er geen significante effecten gevonden. Levene's tests is gebruikt om de aanname van homogeniteit te controleren. De aanname is niet geschonden.

Frequentiepercentages van verschillende pestrollen naar type sportbeoefening en sekse

De scores op de daderschaal en de slachtofferschaal werden gebruikt om de kinderen te classificeren op vier verschillende pestrollen, namelijk dader, slachtoffer, dader/slachtoffer en niet-betrokken (zie Tabel 2). De resultaten van dit onderzoek kwamen overeen met de

verwachting dat jongens vaker werden geassocieerd als dader. Uit het onderzoek kwam naar voren dat 12.7% van de jongens werd geassocieerd als dader tegenover 2.3% van de meisjes. Uit de resultaten blijkt dat jongens vaker geassocieerd worden als dader/slachtoffer. 15.2% van de jongens tegenover 3.4% van de meisjes kregen de rol van dader/slachtoffer. Wanneer de niet-betrokken rol bekeken werd, bleek de meerderheid van de respondenten als niet-betrokken te worden geassocieerd. 86.2% van de meisjes zijn niet betrokken tegenover 65.8% van de jongens. Wanneer er gekeken wordt naar alle typen sport blijkt dat bij semi-contactsporten de meeste daders en slachtoffers voorkomen. In de contactsporten werden er geen daders en slachtoffers geassocieerd. Dit laatste is in tegenstelling met eerder gestelde verwachtingen. In vergelijking met alle pestrollen bleek dat de daders en slachtoffers beduidend minder voorkwamen dan de dader/slachtoffers en niet-betrokkenen. Ook dit is tegenstrijdig met de eerder genoemde verwachtingen.

Tabel 2

Frequentiepercentages van de pestrollen naar sekse en type sport

	Jongens (%)	Meisjes (%)	Contactsport (%)		Semi-contactsport (%)		Niet-contactsport (%)	
	(n = 79)	(n = 87)	(n = 11)		(n = 80)		(n = 75)	
			Jongens (n = 4)	Meisjes (n = 7)	Jongens (n = 58)	Meisje (n = 22)	Jongens (n = 17)	Meisjes (n = 58)
Dader	12.7	2.3	0	0	13.8	9.1	11.8	0
Slacht- offer	6.3	8.0	0	0	8.6	9.1	0	8.6
Dader/ Slacht- offer	15.2	3.4	25	0	15.5	4.5	11.8	3.4
Niet Betrokken	65.8	86.2	75	100	62.1	77.3	76.5	87.9

Ten aanzien van de derde en vierde doelstelling van dit onderzoek worden de belangrijkste resultaten besproken aan de hand van de uit de analyse ontwikkelde kernlabels. De kernlabels zijn gecursiveerd en zijn aangevuld met citaten van de interviews. Deze citaten zijn voorzien van een code die het citaat koppelt aan een respondent. De code bestaat uit het respondentnummer, de tak van sport en de geassocieerde pestrol. De geassocieerde pestrol wordt als volgt afgekort: dader – d, slachtoffer – s, dader/slachtoffer – d/s, niet-betrokken – nb. Om het draagvlak van de kernlabels aan te geven, worden soms ook

percentages genoemd. Het voornaamste doel van dit kwalitatieve deel van het onderzoek is het beschrijven van de totstandkoming en karakteristieken van de kernlabels naar aard en eigenschappen.

Visie

Definitie en aard: iemand fysiek en verbaal pijn doen. De resultaten zijn geanalyseerd om de mate waarin de beschrijvingen van de respondenten overeenkwamen met de criteria van de definitie van pesten te beschrijven. Deze criteria zijn eerder in de literatuur genoemd. Het criterium dat het meest werd genoemd door de respondenten (67%) bij het omschrijven van de definitie van pesten, was *iemand pijn doen*, gevolgd door *vaker doen* (58%):

Als het meerdere keren gebeurt is het wel pesten. Iemand die pest, lacht iemand uit, gaat er niet mee ophouden, blijft meedoen en doorgaan. [12, volleybal, d/s].

Het criterium *met meer tegen één* werd het minst genoemd door de respondenten (13%). Dit is een opvallend resultaat, omdat dit een belangrijk criterium is om pesten van andere vormen van agressie te onderscheiden. Ook is het opvallend dat de criteria ‘langdurige blootstelling’ en ‘opzettelijk’ niet werden genoemd door de respondenten. De meeste respondenten gaven in eerste instantie geen volledige definitie van pesten. Ze beschreven pesten aan de hand van één tot drie criteria. Geen van de respondenten noemden alle criteria van de definitie van pesten. Wanneer de interviewers meer vragen stelden over het verschil tussen pesten en plagen, werden er door de respondenten meer criteria genoemd. Wanneer er aan de respondenten werd gevraagd om de definitie van pesten te geven, werden er voornamelijk voorbeelden van pestgedrag genoemd. Het overgrote deel van de respondenten (96%) gaf voorbeelden die betrekking hadden op *verbaal pesten*, zoals uitschelden. Lelijke dingen zeggen en uitlachen werden bij deze vorm van pesten minder vaak genoemd. Verbaal pesten werd door de respondenten in alle pestrollen veelvuldig genoemd.

De ruime meerderheid van de respondenten (88%) gaf ook voorbeelden die betrekking hadden op *fysiek pesten*, voornamelijk gedefinieerd als vechten, fysiek uitdagen en fysiek bedreigen. De respondenten noemden schoppen en slaan het meest frequent:

Ik heb het wel eens gezien dat er vaak wel een opstootje is tussen twee jongens. Dan wordt er vooral getrapt en geslagen. Dat is het meestal. [11, korfbal, d/s].

Fysiek pesten werd door alle daders en slachtoffers genoemd als vorm van pestgedrag. Het feit dat verbaal en fysiek pesten het meest werden genoemd door de respondenten is conform met de eerder gestelde verwachting. Een andere vorm van openlijk pesten is *materieel pesten*, zoals kleding afpakken. Dit werd het minst frequent genoemd door de respondenten (8%). De

respondenten, die deze vorm van pesten noemden, waren een dader en een dader/slachtoffer. *Relationeel pesten* werd minder vaak genoemd dan de verbale en fysieke vorm van pesten (38%). Van deze negen respondenten, die relationeel pesten als vorm van pestgedrag noemden, gaven acht respondenten de indirecte vorm van relationeel pesten aan en twee respondenten de directe vorm van relationeel pesten. Deze resultaten zijn conform de verwachting dat de indirecte vorm van relationeel pesten meer zou worden genoemd dan de directe vorm van relationeel pesten. Onder relationeel pesten valt roddelen, buitensluiten en negeren. Roddelen werd door de respondenten het vaakst genoemd. Relationeel pesten werd het meest door daders genoemd.

Locatie: vooral op het veld. Er waren 19 respondenten die een uitspraak hebben gedaan over de locatie van het pestgedrag. Negen respondenten gaven aan dat pesten op de sportvereniging het meest plaatsvindt *op het veld*. De respondenten gaven aan het pesten vooral te signaleren tijdens de training, op het trainingsveld of tijdens de wedstrijden:

Gewoon op het voetbalveld. Tijdens het sporten zelf. Eigenlijk alleen bij de wedstrijden. [8, tennis, d/s].

Dit is in tegenspraak met onze verwachting dat het pesten vooral buiten het trainingsveld voorkomt. De overige respondenten gaven aan dat het pesten buiten het trainingsveld gebeurt, zoals in de *kleedkamer*, in de *kantine* en *onderweg* van of naar de sportvereniging.

Mate en signalering: nooit. 38% van de respondenten gaf aan dat pesten op sportverenigingen *nooit* voorkomt. Dit is opvallend, gezien onze verwachting dat pesten minstens zo vaak voorkomt op sportverenigingen als op scholen. Een groot deel van de respondenten (46%) gaf aan het pesten op de sportvereniging nooit gezien of gehoord te hebben; zij hebben dit *nooit gesignaleerd*:

Ik denk dat het bijna nooit voorkomt en ik heb het nog nooit gezien. [19, volleybal, nb].

Dit is inconsistent met de vorige topic aangezien daar de locatie van het pestgedrag werd aangegeven, terwijl de meerderheid van de respondenten bij deze topic aangaf dat pesten nooit voorkomt op de sportvereniging. Daarnaast is er ook inconsistentie tussen de mate van pesten en de signalering van pesten. 38% van de respondenten gaf aan dat pesten op sportverenigingen nooit voorkomt, terwijl 46% van de respondenten aangaf het pesten op sportverenigingen nooit gesignaleerd te hebben. Er werd door de respondenten minder frequent aangegeven dat het pesten op sportverenigingen *soms* (29%), *vaak* (25%) of *zelden* (8%) voorkomt. De respondenten die dit aangaven, bleken dit zelf gesignaleerd te hebben. Zij gaven aan dit te signaleren door bijvoorbeeld te zien dat kinderen van de sportvereniging af

gingen of dat zij wel eens een opstootje zagen op de sportvereniging.

Daderprofiel: stoer en intimiderend. Er waren in totaal vijf respondenten die een uitspraak deden over het daderprofiel. Deze respondenten omschreven een dader als een *stoer* en *intimiderend* persoon. Om een dader te typeren, beschreven zij het gedrag van de dader en vergeleken zij dit met een slachtoffer:

Bij ons zijn het de tweedeaars. Meestal zijn ze net wat ouder en ze zitten in de puberteit. Ze zijn sterk en groot. [7, veldvoetbal, d].

Slachtofferprofiel: ze zien er anders uit. Er waren in totaal 13 respondenten die een uitspraak deden over het slachtofferprofiel. Van deze respondenten gaven de meesten (69%) aan dat uiterlijk een belangrijke rol speelt bij slachtofferschap. Het criterium dat hierbij het meest werd genoemd, is *niet gewaardeerd uiterlijk*. Bij dit criterium gaven de respondenten aan dat het gaat om kinderen die een ander formaat of een raar hoofd hebben of een aparte verschijning zijn. Dit komt overeen met de eerder gestelde verwachting, namelijk dat een ander uiterlijk een rol speelt bij pesten op sportverenigingen. Daarnaast werden er door zeven respondenten voorbeelden gegeven van *apart gedrag*, zoals het feit dat slachtoffers andere spelletjes doen.

Verklaringen daderschap: wil stoer gevonden worden. Onze verwachting was dat daders vaak een laag zelfbeeld hebben. De resultaten zijn in overeenstemming met deze verwachting. Er waren in totaal 19 respondenten die een uitspraak deden over de verklaringen van daderschap. Het overgrote deel van deze respondenten (79%) gaf als belangrijkste verklaring voor daderschap dat een dader *stoer gevonden wil worden*, wat kan voortvloeien uit een laag zelfbeeld. Er werd door de respondenten onder andere aangegeven dat daders denken stoer te zijn, stoer gevonden willen worden en dat ze aandacht willen trekken. Daarnaast werden *onenigheid*, *problematiek* en het zijn van *alfamannetjes* als verklaringen voor daderschap gegeven:

Ja, die zijn meestal niet verlegen en die zijn een beetje de baas over iedereen.

[19, volleybal, nb].

Verklaringen slachtofferschap: anders zijn. Op basis van de literatuur werd verwacht dat slachtoffers vaak een ander uiterlijk hebben. Er waren in dit onderzoek in totaal 13 respondenten die een uitspraak deden over de verklaringen voor slachtofferschap. Van deze respondenten gaf 69% van de respondenten *anders zijn* als voornaamste verklaring voor slachtofferschap:

Ja, nerderig zijn of er anders uitzien. Soms ook als je iets verkeerd doet of verkeerd zegt. [4, veldvoetbal, d].

Naast deze voornaamste verklaring noemden de respondenten *fouten maken*, zoals een doelpunt per ongeluk doorlaten of een foute bal slaan, en *problemen thuis* als alternatieve verklaringen voor slachtofferschap.

Gevolgen daderschap: straf krijgen en spijt hebben. Er waren in totaal 15 respondenten die een uitspraak deden over de gevolgen van daderschap. Van deze respondenten gaven zes respondenten aan dat *straf* krijgen een veelvoorkomend gevolg is voor daders. Daarnaast gaven ook zes respondenten aan dat *spijt* een frequent voorkomend gevolg is voor daders:

Ja ook vervelende gevoelens. En een beetje schuldig. En dat soort dingen.

[18, korfbal, s].

Daarnaast werd *ego opkrikken* door vijf respondenten benoemd als gevolg van daderschap. Dit was in overeenstemming met de verwachting dat daderschap weinig zelfvertrouwen tot gevolg zou hebben. Ego opkrikken kan namelijk een gevolg zijn van een laag zelfbeeld. Tot slot noemde één respondent een *vervelende sfeer op de vereniging* als criterium.

Gevolgen slachtofferschap: pesten vervelend vinden. Er waren 23 respondenten die een uitspraak deden over de gevolgen van slachtofferschap. Door de respondenten werd voornamelijk *pesten vervelend vinden* genoemd als gevolg van slachtofferschap (83%), gevolgd door *rot voelen* (74%). Daarnaast werden *zelfmoord plegen* en *minder sportplezier* ook als mogelijke gevolgen van slachtofferschap genoemd. De resultaten laten zien dat de respondenten onder andere aangaven dat slachtoffers zich niet meer veilig voelen, bang zijn om naar de sportvereniging te gaan en geloven wat de daders zeggen. Dit is dus in overeenstemming met de eerder gestelde verwachting dat internaliserende problemen, zoals angst en minder zelfvertrouwen, het gevolg kunnen zijn voor de slachtoffers van pesten.

Zelf-ervaren rol: vaak niet consistent met geclassificeerde rol. Er zijn vier pestrollen onderzocht, namelijk dader, slachtoffer, dader/slachtoffer en niet-betrokken. Zoals in de inleiding is gesteld, werd verwacht dat de zelfervaren rol zou afwijken van de geclassificeerde rol. De resultaten bevestigden deze verwachting. 58,3% (n=14) van de respondenten plaatsten zichzelf niet in dezelfde rol als waar zij in geclassificeerd waren. De respondenten waarbij de geclassificeerde en de zelf-ervaren rol het meest overeenkwam, waren niet-betrokken. De respondenten die als dader/slachtoffer waren geclassificeerd, plaatsten zichzelf het meest frequent in een andere rol. 67% van de daders/slachtoffers plaatsen zichzelf in de niet-betrokken rol. Het feit dat de zelfervaren rol vaak niet consistent was met de geclassificeerde rol zou kunnen liggen aan het verschil in de definitie die de

respondenten hanteren van zowel pesten als pestrollen. Opvallend bij de resultaten was dat veel respondenten aangaven niet betrokken te zijn, terwijl zij vaak als dader, slachtoffer of dader/slachtoffer waren geclassificeerd.

Soms sta ik er wel bij, maar soms ben ik er niet bij. Soms gebeuren er dingen en dan de volgende dag op school of op de training ofzo dan hoor ik dat er iets is gebeurd en dan denk ik 'oke'. Ik kijk alleen, ik weet het verder ook niet wat er allemaal gebeurt. [16, veldvoetbal, d].

Aanpak

Maatregelen vereniging preventief: regels en afspraken. Er waren in totaal 17 respondenten die een uitspraak deden over de preventieve maatregelen van de vereniging. Negen respondenten gaven aan dat er verschillende *regels en afspraken* zijn gemaakt op hun vereniging. Niet duidelijk is of deze maatregelen door de vereniging zijn gesteld, en dat trainers deze hebben uitgevoerd, of dat de trainers deze maatregelen zelf hebben bedacht. Preventieve maatregelen die door de respondenten genoemd werden, zijn bijvoorbeeld regels voor verbaal pesten, regels voor fysiek pesten en regels voor relationeel pesten. Daarnaast gaven zes respondenten aan dat er *geen aandacht voor pesten op de vereniging* was. Ten slotte werd door vier respondenten aangegeven dat er *anti-pestposters op de vereniging* hangen.

Maatregelen vereniging curatief: verwijdering van de vereniging. Er werd door slechts drie respondenten gesproken over curatieve maatregelen van de vereniging. Dit is in overeenstemming met het feit dat de respondenten weinig pestgedrag signaleren. De respondenten noemden *verwijdering van de vereniging* als maatregel. Het gaat hier om schorsen en verwijderd worden van het terrein:

Pas geleden is er nog een jongen geschorst, omdat hij veel pestte. Nu heb ik het ook veel meer naar mijn zin. Door hem was de sfeer wel anders. [7, veldvoetbal, d].

Protocol en methodiek: niet aanwezig op vereniging. Alle respondenten gaven aan dat een anti-pestprotocol op de sportvereniging *niet aanwezig* is. Ook gaven zij allen aan dat zij *niet bekend* zijn met een mogelijk protocol of een methodiek. Zoals eerder genoemd, gaven kinderen wel aan dat er regels en afspraken zijn. Deze regels en afspraken lijken met name gerelateerd te zijn aan agressie op de sportvelden.

Persoonlijke aanpak trainer: vermijdende aanpak. De verwachting van dit onderzoek was dat respondenten aan zouden geven dat trainers te weinig doen om pesten te voorkomen. Er waren 20 respondenten die een uitspraak deden over de persoonlijke

aanpak van de trainer. De meerderheid van deze respondenten (85%) heeft aangegeven dat de trainer een *vermijdende aanpak* hanteert. Dit is niet conform de verwachting, gezien verwacht werd dat trainers geen enkele aanpak hanteren. Deze vermijdende aanpak werd gedefinieerd door direct ingrijpen, consequenties voor daders en gedragsregels hanteren. Daarnaast gaf een deel van deze respondenten (35%) aan de aanpak van de trainer *assertief* te vinden. Deze assertieve aanpak houdt het aanpakken van het slachtoffer en het gezamenlijk oplossen in. Dit is dus in tegenstelling met onze verwachting. Tot slot gaf een deel van deze respondenten (30%) aan dat er *geen aanpak* van de trainer was. Dit werd gedefinieerd door de trainer die niks doet en de trainer die het niet merkt. Dit is conform onze verwachting.

Ervaren effectiviteit/tevredenheid: slechte aanpak trainer. Een groot deel van de respondenten (48%), die gesproken hebben over de ervaren effectiviteit, vond de *aanpak van de trainer slecht*:

De trainers doen er zelf niet zoveel aan. Soms dreigen ze wel, maar dan doen pesters het juist achter de rug van de trainer om. Zo gaat het altijd door. [7, veldvoetbal, d]. Dit is strijdig met het gegeven dat pesten nooit op de vereniging gebeurt volgens de meeste respondenten in ons onderzoek. Ondanks dat alle respondenten aangaven dat er geen anti-pestprogramma's worden gehanteerd op de sportvereniging en dat de aanpak van de trainer door de meeste respondenten als niet effectief wordt gezien, werd er door het deel van de respondenten (n=7), die over de aanpak van de vereniging sprak (n=10), aangegeven dat de aanpak van de vereniging in het algemeen *goed* is.

Discussie

Bij het onderzoeken van de eerste doelstelling is gebleken dat type sport geen rol speelt bij de prevalentie van dader- en slachtofferschap. Dit is in tegenstelling met de gestelde verwachting dat er bij contactsporten en semi-contactsporten vaker sprake zou zijn van dader- en slachtofferschap. Echter, deze resultaten kwamen wel overeen met eerder onderzoek van Keeler (2007). Een mogelijke verklaring voor het feit dat type sport geen rol speelt bij de prevalentie van dader- en slachtofferschap, is het feit dat de rol van competitie bij de 10-12 jarigen nog maar een geringe rol speelt. Het agressieniveau zou daardoor bij deze leeftijdscategorie bij contactsporten en semi-contactsporten even hoog zijn als bij niet-contactsporten. Sekse speelt daarentegen wel een rol bij de prevalentie van dader- en slachtofferschap. Wat betreft daderschap zijn de resultaten conform de verwachting dat jongens zich vaker schuldig maken aan daderschap. Dit is te verklaren doordat de agressie toeneemt bij deelname aan contactsporten (Olweus, 2003) en deze agressie is bij jongens verbonden met antisociale persoonlijkheidskenmerken (Olweus, 1993; Salmivalli et al.,

1998). Wat betreft slachtofferschap was de verwachting echter dat sekse geen effect zou hebben. Dit is in tegenstelling met het resultaat van dit onderzoek, waaruit blijkt dat jongens vaker betrokken zijn bij slachtofferschap.

Gekeken naar de tweede doelstelling, de prevalentie van verschillende pestrollen naar type sport, blijken semi-contactsporters het meest betrokken te zijn bij pestgedrag, met name jongens. Dit is in overeenstemming met de gestelde verwachting dat bij semi-contactsporten de meeste daders en slachtoffers zouden voorkomen. Bij de contactsporten werden geen daders en slachtoffers geclassificeerd. Dit laatste is in tegenstelling met een eerder gestelde verwachting dat er bij contactsporten, net als bij semi-contactsporten, meer gepest zou worden. Een mogelijke verklaring voor het feit dat er bij de contactsporten geen daders en slachtoffers werden geclassificeerd, is dat er bij contactsporten meer discipline heerst in vergelijking met semi-contactsporten, waardoor er minder gelegenheid is voor pestgedrag. Het is opmerkelijk dat 25% van de jongens die contactsporten beoefenen zich onder de dader/slachtoffers bevinden. Een verklaring hiervoor zou zijn dat de jongens deze sport zijn gaan beoefenen omdat zij meer antisociale persoonlijkheidskenmerken hebben (Olweus, 1993; Salmivalli, Lappalainen, & Lagerspetz, 1998). Hierdoor zijn zij vaker dader van pesten, maar omdat zij ook samen trainen met jongens met dezelfde antisociale persoonlijkheidskenmerken, worden zij hier ook slachtoffer van. Gekeken naar de prevalentie van de verschillende pestrollen naar sekse kan gesteld worden dat jongens vaker werden geclassificeerd als dader. Dit komt overeen met de eerder gestelde verwachting dat jongens zich het meest frequent onder daders begeven. Echter, verwacht werd ook dat jongens en meisjes even vaak slachtoffer zijn. Dit is in dit onderzoek niet bevestigd; meisjes blijken in dit onderzoek net wat vaker slachtoffer te zijn. Dit is een verwaarloosbaar verschil. Echter, bij de eerste doelstelling is gebleken dat jongens vaker betrokken zijn bij slachtofferschap. Dit verschil in resultaten kan verklaard worden door de classificatieprocedure naar dader, slachtoffer, dader/slachtoffer en niet-betrokkenen, die bij de tweede doelstelling heeft plaatsgevonden. In de eerste doelstelling werd alleen gekeken naar scores op de dader- en slachtofferschapsschaal.

De visie van kinderen op pestgedrag in de context van de sportvereniging werd onderzocht als derde doelstelling. Deze visie werd in dit onderzoek geoperationaliseerd naar de definitie van pesten, de aard van pestgedrag, de locatie waar gepest wordt, de mate, gevolgen en oorzaken van pesten. Ook werden de profielen van daders en slachtoffers meegenomen in de operationalisatie en is gekeken naar de zelfervaren rol in pesten. Conform de verwachting wijken de geclassificeerde en de zelfervaren pestrol af. Een verklaring

hiervoor zou kunnen zijn dat er een verschil tussen respondenten is in de definitie van zowel pesten als pestrollen. De respondenten definieerden pesten door slechts enkele criteria te omschrijven of gebruikten voorbeelden om de definitie te illustreren. Volgens de definitie van pesten in de inleiding wordt pesten beschreven aan de hand van vijf criteria (Baar, 2012a). De respondenten noemden drie van deze vijf criteria. Het criterium dat het meest werd genoemd door de respondenten was iemand pijn doen, gevolgd door vaker doen en met meer tegen één. Het criterium met meer tegen één werd het minst genoemd door de respondenten. Dit is opvallend, gezien dit een belangrijk criterium is in de definitie van pesten. Het feit dat deze ongelijke machtsrelatie zo weinig werd genoemd door de respondenten kan verschillende verklaringen hebben. Het zou kunnen komen doordat de interviewers niet voldoende hebben doorgevraagd tijdens het interview. Het kan ook zijn dat de respondenten er simpelweg niet opkwamen om dit criterium te noemen. Dit laatste kan ook een verklaring zijn voor het ontbreken van de laatste twee criteria in de definitie van pesten: langdurige blootstelling en opzettelijk. Deze criteria werden door de respondenten niet genoemd. Het is een conceptueel probleem dat respondenten niet terugvallen op alle criteria van pesten, tenzij er werd gevraagd naar het verschil tussen pesten en plagen. Door het ontbreken van bijvoorbeeld de ongelijke machtsrelatie als criterium voor pesten, kan er betwist worden in hoeverre er daadwerkelijk werd gesproken over pesten. Bij het benoemen van de zelfervaren pestrol komt dit conceptuele probleem met de definiëring van pesten naar voren. Wanneer er aan de respondenten werd gevraagd om de definitie van pesten te geven, werden er voornamelijk voorbeelden van de aard van pestgedrag genoemd. Verbaal en fysiek pesten werden het meest genoemd door de respondenten. Relationeel pesten werd ook door de respondenten genoemd, met name door daders. Dit is opvallend, want als daders met name relationele vormen van pestgedrag noemen, kan dit leiden tot een onderschatting van pestgedrag. Dit kan van invloed zijn op de zelfervaren pestrol. Als de daders relationele vormen van pesten niet als pesten zien, zullen zij zichzelf ook niet zien als dader. Verder is opvallend bij de resultaten dat veel respondenten aangeven niet betrokken te zijn, terwijl zij vaak als dader, slachtoffer of dader/slachtoffer waren geclassificeerd. Sociale wenselijkheid tijdens de kwalitatieve dataverzameling kan hiervoor een verklaring zijn. De respondenten waren mogelijk bedacht op een negatieve reactie van de onderzoekers wanneer zij eerlijk zouden zijn over hun daadwerkelijke rol. De respondenten gaven aan het pesten vooral te signaleren op het trainingsveld. Dit is in tegenspraak met onze verwachting dat het pesten vooral buiten het trainingsveld voorkomt, zoals ook beschreven wordt in de literatuur (Baar, 2012b). Het is echter de vraag of de respondenten het werkelijk over pesten hebben of dat zij

conflicten tijdens het spel bedoelen. De respondenten gaven bijvoorbeeld aan wel eens een opstootje te zien. De vraag is in hoeverre dit pesten is, omdat hier eigenlijk wordt ingegaan op spelgerelateerde agressie. De meerderheid van de respondenten gaf aan dat pesten op de sportvereniging nooit voorkomt. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat kinderen het moeilijk vinden om pesten per situatie te onderscheiden. Wanneer er aan de respondenten werd gevraagd of er werd gepest op de sportvereniging, werd het antwoord al snel gebaseerd op pesten op school, ondanks dat er tijdens de instructie van de vragenlijst én tijdens het interview is benadrukt dat het gaat over pesten op de sportvereniging. Een verklaring hiervoor is dat de dataverzameling op school heeft plaatsgevonden, terwijl de sportcontext werd onderzocht. Hierdoor kan er verwarring zijn ontstaan over de te beschrijven pestgedragingen. Op basis van de literatuur was de verwachting dat daders vaak een laag zelfbeeld hebben (Frisén et al., 2007). De meerderheid van de respondenten gaf in het huidige onderzoek als belangrijkste verklaring voor daderschap dat een dader stoer gevonden wil worden, wat kan voortvloeien uit een laag zelfbeeld. Dit is in overeenstemming met de eerder gestelde verwachting. Een ander gevolg van een laag zelfbeeld bij daders is volgens de respondenten dat daders graag hun ego willen opkrikken. De respondenten gaven als gevolg voor slachtofferschap aan dat slachtoffers pesten vervelend vinden en dat ze zich rot voelen. Dit is in overeenstemming met de literatuur en de verwachting dat slachtoffers vaker internaliserende problemen hebben (Crick & Bigbee, 1998; Steinfeldt et al., 2012). Het is bij deze doelstelling niet interessant gebleken om vanuit de zelfervaren rol naar de subdoelstellingen te kijken aangezien het overgrote deel van de respondenten zichzelf als niet-betrokken ziet.

Bij de vierde en laatste doelstelling is gekeken naar de beleving van kinderen ten aanzien van de aanpak van trainers en de sportvereniging ten aanzien van pestgedrag. Om de beleving van kinderen te operationaliseren, is gekeken naar de aandacht voor pesten vanuit de sportvereniging, de persoonlijke aanpak van de trainer en de ervaren effectiviteit van deze aanpak. Preventieve maatregelen van de sportvereniging zijn volgens de respondenten over het algemeen regels en afspraken. Dit laat zien dat er wel regels en afspraken zijn met betrekking tot pesten op de sportvereniging. Niet duidelijk is echter of deze maatregelen door de vereniging zijn gesteld, en dat trainers deze hebben uitgevoerd, of dat de trainers deze maatregelen zelf hebben bedacht. Volgens de respondenten is er geen anti-pestprotocol aanwezig op de sportvereniging. Dit is in overeenstemming met de eerder gestelde verwachting en wordt verklaard door het feit dat er in Nederland geen specifieke anti-pestprogramma's zijn voor sportverenigingen (Baar, 2012b). In het onderzoek is ook gekeken

naar de beleving van kinderen ten aanzien van de aanpak van pestgedrag door trainers. Hieruit blijkt dat de meeste respondenten de aanpak van de trainer als vermijdend ervaren, doordat dit geen directe aanpak is. Dit is in tegenstelling tot de verwachting dat kinderen aangeven dat trainers te weinig doen om pesten te voorkomen. Dit kan mogelijk verklaard worden door het feit dat pesten een actueel onderwerp is de laatste tijd. De trainers zijn nu mogelijk meer op het pestgedrag gefocust in vergelijking met vroeger. De trainers kiezen eerder voor een vermijdende aanpak, door bijvoorbeeld de ouders er bij te betrekken, omdat de trainers zelf te weinig tijd met de kinderen doorbrengen om een meer oplossingsgerichte strategie toe te kunnen passen. Wanneer er werd gevraagd naar de effectiviteit van deze aanpak, bleek dat de meeste respondenten de aanpak van de trainer slecht vonden. Echter, de aanpak van de vereniging werd wel als goed beschouwd. Deze tegenstelling kan verklaard worden door de verwachting van respondenten dat de trainer curatief ingrijpt. Dit ontbreekt volgens de respondenten. Van de vereniging wordt niet veel verwacht, omdat pesten volgens de meeste respondenten niet voorkomt op de sportvereniging.

De algemene doelstelling van deze studie was het verkrijgen van inzicht in het verschil in prevalentie van pestgedrag bij kinderen van 10-12 jaar op sportverenigingen naar sekse en type sport en in de wijze waarop pestgedrag op sportverenigingen kan worden voorkomen en tegengegaan. Bovenstaande doelstellingen hebben bijgedragen aan het beantwoorden van deze algemene doelstelling. De belangrijkste resultaten uit dit onderzoek zijn dat sekse een rol speelt bij de prevalentie van dader- en slachtofferschap. Jongens scoren significant hoger op de dader- en slachtofferschapsschaal. Gekeken naar de visie van kinderen met betrekking tot het pesten op sportverenigingen komt naar voren dat de respondenten moeite hebben met het geven van een adequate definitie van pesten. Dit heeft mogelijk consequenties voor het onderkennen van de eigen pestrol. Een belangrijk gegeven uit dit onderzoek is dat de geclassificeerde rol niet overeenkomt met de zelfervaren rol. Verbaal en fysiek pesten worden als meest voorkomende vormen van pesten gerapporteerd door de respondenten. Volgens de respondenten zijn er geen protocollen en methodieken voor pesten aanwezig op de sportvereniging. Trainers blijken een vermijdende aanpak te hanteren en er blijken vanuit de vereniging geen preventieve maatregelen te zijn.

Limitaties

Als limitatie van dit onderzoek kan het relatief kleine aantal respondenten genoemd worden. De steekproef is niet toereikend genoeg om deze te generaliseren naar een grotere populatie. Daarnaast is er een kleine hoeveelheid respondenten die een contactsport beoefenen. Hierdoor kunnen er geen conclusies getrokken worden over deze groep. Voor het

uitvoeren van de MANOVA zijn de aannames van homogeniteit gecontroleerd door middel van de Box's test en Levene's test. Deze aannames zijn enigszins geschonden. Dit kan de betrouwbaarheid van de resultaten aantasten. Gekozen is om de data verder niet meer te transformeren en over te gaan tot de voorgenomen statistische toetsing, met in acht name van de mogelijke beperking die dit heeft gehad met betrekking tot de conclusies. Bij het invullen van de vragenlijsten kan er afgevraagd worden of alle respondenten de context van de sportvereniging voor zich hadden. Het feit dat de vragenlijsten in de klas werden afgenomen, kan voor verwarring hebben gezorgd bij de respondenten en het invullen van de vragenlijst hebben beïnvloed. Dit kwam soms naar voren in de interviews. Het feit dat kinderen de verkeerde context in hun hoofd hadden bij het invullen van de vragenlijst kan geleid hebben tot verkeerde classificatie van pestrollen. Er is namelijk in dit onderzoek niet gecontroleerd op verschil in schoolcontext en verenigingscontext. Verder is de verdeling van de rollen niet volledig. Er waren respondenten die aangaven dat ze ingrepen bij peestsituaties maar niet als dader of slachtoffer fungeren. Deze respondenten vallen in dit onderzoek onder niet betrokken terwijl zij eigenlijk wel betrokken zijn. Ten aanzien van de regels en afspraken die er volgens de respondenten op de sportvereniging zijn, is het niet duidelijk of dit regels en afspraken zijn van de sportvereniging of van de trainers zelf. Een andere limitatie van dit onderzoek is dat het geen cross-sectioneel karakter heeft. De vragenlijsten en interviews zijn niet door ieder individu in een groep eenmaal en op hetzelfde tijdstip gemeten. Het feit dat er door de onderzoekers af en toe suggestieve en gesloten vragen zijn gesteld kan er toe geleid hebben dat de respondenten antwoorden hebben gegeven waar ze mogelijk zelf niet op waren gekomen. Dit kan ook als een limitatie van dit onderzoek worden gezien.

Implicaties

Voor toekomstig onderzoek zou er gekozen moeten worden voor een grotere steekproef om de resultaten te kunnen generaliseren. Daarnaast zou er voor gezorgd moeten worden dat het aantal respondenten per sporttype ongeveer gelijk verdeeld is om er duidelijke uitspraken over te kunnen doen. Voor toekomstig onderzoek is het dan ook aan te raden om drie scholen in verschillende steden/dorpen te benaderen in verband met de verdeling van de contact-, semi-contact en niet contactsporten. In Sliedrecht participeren de respondenten namelijk alleen in semi- en niet contactsporten. De respondenten die participeerden in de contactsporten kwamen allemaal uit Rotterdam. Voor toekomstig onderzoek is het daarnaast aan te raden de interviews af te nemen op de sportvereniging zelf, zodat kinderen niet in verwarring komen met school. Voor de vragenlijsten is dit niet aan te raden, omdat de sportuitvallers dan niet worden meegenomen. Voor de respondenten uit groep zes kan er

mogelijk voor gekozen worden om de vragenlijst mondeling af te nemen om er zeker van te zijn dat de vragen begrepen worden. Bij vervolgonderzoek zou er daarnaast meer nadruk gelegd moeten worden op het onderscheid tussen de regels en afspraken die de sportvereniging hanteert en de aanpak van de trainers, zodat dit verschil duidelijker is. Voor toekomstig onderzoek is het van belang om de rol van de trainer vanuit het perspectief van de trainer te onderzoeken, om erachter te komen wat zijn of haar functie is op de sportvereniging. Daarnaast is het ook van belang om de ouders te betrekken in het onderzoek naar pesten op sportverenigingen. Ouders zouden wellicht een belangrijk inzicht kunnen geven in het ontstaan van pestgedrag. Tot slot kan er, naast vragenlijsten en open interviews, door middel van observaties onderzoek gedaan worden om pestgedrag op verenigingen te onderzoeken. Hierdoor kunnen de antecedenten, het gedrag zelf en de consequenties nader worden bekeken.

Referenties

- Baar, P. L. M. (2012a). *Peer aggression and victimization in Dutch elementary schools and sports clubs: Prevalence, stability, and approach across different contexts (Doctoral dissertation)*. Utrecht: Utrecht University.
- Baar, P. L. M. (2012b). Pesten op sportverenigingen: Visie en aanpak van trainers. In N. Schipper-van Veldhoven, H. van der Palen, J. van der Kerk & R. Schuijers (Red.), *Goud in elk kind. Jeugdsport in een pedagogische perspectief* (pp. 115-126). Deventer: daM uitgeverij.
- Baarda, D. B., de Goede, M. P. M., & Teunissen, J. (2001). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Biesta, G. J. J., Stams, G. J. J. M., Dirks, E., Rutten, E. A., Veugelers, W., & Schuengel, C. (2001). Does sport make a difference? An exploration of the impact of sport on the social integration of young people. In J. Steenbergen, P. de Knop, & A. H. F. Elling (Eds.), *Values and norms in sport* (pp. 95-113). Oxford: Meyer & Meyer Sport.
- Bjorkqvist, K., Ekman, K., & Lagerspetz, K. (1982). Bullies and victims: Their ego picture, ideal ego picture and normative ego picture. *Scandinavian Journal of Psychology*, 23, 307-313. doi:10.1111/j.1467-9450.1982.tb00445.x
- Bloom, G. A., & Smith, M. D. (1996). Hockey violence: A test of cultural spillover theory. *Sociology of Sport Journal*, 13, 65-77.
- Boeije, H. R. (2010). *Analysis in qualitative research*. London: Sage.
- Breedveld, K., & Tiessen-Raaphorst, A. (2006). *Rapportage Sport 2006*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau (SCP).
- Buisman, A. (2004). Opvoeding in en door sport? *Pedagogiek*, 24, 310-323.
- Card, N. A., Stucky, B. D., Sawalani, G. M. & Little, T. D. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: A meta-analytic review of gender differences, intercorrelations, and relations of maladjustment. *Child Development*, 79, 1185-1229
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioural sciences* (2nd ed.). Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.
- COTAN. (2009). *Beoordelingssysteem voor de kwaliteit van tests*. Commissie Testaangelegenheden Nederland van het Nederlands Instituut van Psychologen/NIP. Beschikbaar via www.psynip.nl.
- Coulomb-Cabagno, G., & Rascale, O. (2006). Team sports players' observed aggression as a

- function of gender, competitive level, and sport type. *Journal of Applied Social Psychology*, 36, 1980–2000. doi:10.1111/j.0021-9029.2006.00090.x
- Craig, W. M., Henderson, K., & Murphy, J. G. (2000). Prospective teacher's attitudes toward bullying and victimization. *School Psychology International*, 21, 5-21. doi:10.1177/0143034300211001
- Crick, N. R., & Bigbee, M. A. (1998). Relational and overt forms of peer victimization: A multiinformant approach. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66, 337-347. doi:10.1037/0022-006X.66.2.337
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1996). Children's treatment by peers: Victims of relational and overt aggression. *Development and Psychopathology*, 8, 367-380.
- Curelaru, M., Abalasei, B., & Cristea, M. (2011). Psychosocial correlates of the need for Physical Education and Sports in high school. *Journal of Social Science*, 7, 521-528.
- Endresen, I. M., & Olweus, D. (2005). Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 468-478. doi:10.1111/j.1469-7610.2005.00414.x
- Erling, A., & Hwang, C. P. (2004). Swedish 10-year-old children's perceptions and experiences of bullying. *Journal of School Violence*, 3, 33-43.
- Frisén, A., Jonsson, A., & Persson, C. (2007). Adolescents' perception of bullying: Who is the victim? Who is the bully? What can be done to stop bullying? *Adolescence*, 42, 749-761.
- Keeler, L. A. (2007). The differences in sport aggression, life aggression, and life assertion among adult male and female collision, contact, and non-contact sport athletes. *Journal of Sport Behavior*, 30, 57-76.
- Kim, Y. S., Leventhal, B. L., Koh, Y., Hubbard, A., & Boyce, T. (2006). School bullying and youth violence: Causes or consequences of psychopathologic behavior? *Archives of General Psychiatry*, 63, 1035-1041. doi:10.1001/archpsyc.63.9.1035
- Kochenderfer-Ladd, B., & Pelletier, M. E. (2008). Teachers' views and beliefs about bullying: Influences on classroom management strategies and students' coping with peer victimization. *Journal of School Psychology*, 46, 431-453. doi:10.1016/j.jsp.2007.07.005
- Kowalski, C., & Waldron, J. (2010). Looking the other way: Athletes perceptions of coaches response to hazing. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 5, 87-100. doi:10.1260/1747-9541.5.1.87
- Knack, J. M., Jensen-Campbell, L. A., & Baum, A. (2011). Worse than sticks and stones?

- Bullying is associated with altered HPA axis functioning and poorer health. *Brain and Cognition*, 77, 183-190. doi:10.1016/j.bandc.2011.06.011
- Mintah, J. K., Huddleston, S., & Doody, S. G. (1999). Justifications of aggressive behavior in contact and semicontact sports. *Journal of Applied Social Psychology*, 29, 597-605.
- Naylor, P., Cowie, H., Cossin, F., De Bettencourt, R., & Lemme, F. (2006). Teachers' and pupils' definitions of bullying. *British Journal of Educational Psychology*, 76, 553-576. doi:10.1348/00070990SX52229
- Neuman, W. L. (2012). *Understanding Research*. Boston: Pearson Education.
- Nucci, C., & Young-Shim, K. (2005). Improving socialization through sport: An analytic review of literature on aggression and sportsmanship. *Psychical Educator*, 62, 123-130.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge, USA: Blackwell.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60, 12-18.
- Peterson, J. L., Puhl, R. M., & Luedicke, J. (2012). An experimental investigation of physical education teachers' and coaches' reactions to weight-based victimization in youth. *Psychology of Sport and Exercise*, 13, 177-185. doi:10.1016/j.psychsport.2011.10.009
- Rutten, E., Stams, G. J., Dekovic, M., Schuengel, C., Hoeksma, J., & Biesta, G. (2004). Jeugdsport en morele socialisatie. *Pedagogiek*, 24, 324-341.
- Sagar, S. S., Boardley, I. D., & Kavussanu, M. (2011). Fear of failure and student athletes' interpersonal antisocial behaviour in education and sport. *British Journal of Educational Psychology*, 81, 391-408. doi:10.1348/2044-8279.002001
- Salmivalli, C., Lappalainen, M., & Lagerspetz, K. M. J. (1998). Stability and change of behavior in connection with bullying in schools: A two-year follow-up. *Aggressive Behavior*, 24, 205-218.
- Smith, P. K., Ananiadou, K., & Cowie, H. (2003). Interventions to reduce school bullying. *Canadian Journal of Psychiatry*, 9, 591-599.
- Solberg, M. E., Olweus, D., & Endresen, I. M. (2007). Bullies and victims at school: Are they the same pupils? *British Journal of Educational Psychology*, 77, 441-464. doi:10.1348/000709906X105689
- Steinfeldt, J. A., Vaughan, E. L., LaFollette, J. R., & Steinfeldt, M. C. (2012). Bullying

among adolescent football players: role of masculinity and moral atmosphere.

Psychology of Men & Masculinity, 13, 340-353. doi:10.1037/a0026645